

50 år med fugl og frivillighet

Vi ble med Nordre Øyeren fuglestasjon bak kulissene en dag under en av vårens vannfugltellinger. Her delte de spennende fakta, unike fugleopplevelser og refleksjoner om naturreservatets fremtid.

Opprettet: 24.05.2025

Sist publisert: 24.05.2025

FOTO: LARS MARIÅSEN / RÆLINGEN KOMMUNE

En havørn seiler på nordavinden over Nordre Øyeren. Naturreservatet er kjent som en viktig rasteplass for trekkfugler på våren og høsten, da de søker seg hit for mat og hvile. Derimot er havørna fastboende, en såkalt stamfugl.

– Det var senest i fjor at et havørnpar ble registrert hekkende i området for første gang, forteller Thomas Sæther, leder av Nordre

Øyeren fuglestasjon (NØF).

– Havørn er Nord-Europas største rovfugl, og dette ser ut til å være et fullvoksent individ, bekrefter Thomas, imens dagens følge speider opp mot fuglens imponerende vingespenn.

Det blåser surt denne tidlige lørdags morgenen. Men det har ikke hindret fuglestasjonens leder Sæther, mangeårig medlem Erling Hobøl, samt gjest for anledningen Damien Dufour, å møte opp på et gårdstun i Svindal i gamle Fet kommune. Her har de avtale med gårdseier om å benytte et utkikkspunkt på eiendommen. I dag er det vannfugltelling på agendaen.

Havørn (størst) og fiskeørn i luftig konflikt. Fem par fiskeørn og ett havørnpar deler jaktmarkene i Nordre Øyeren, ikke uten dramatikk. Foto: Geir Høen (CC BY 4.0)

Tradisjon og motivasjon

– Det vi gjør er å observere og telle opp all vanntilknyttet fugl, enten de flyr eller ligger på vannet. Vi registrerer art, teller hvert individ og loggfører. Dette gjør vi en gang i uka, i opptil 40 uker i året, så lenge det er isfritt. Det har vi holdt på med i 50 år. Dataene fra arbeidet legger vi inn digitalt og deler på nett. Dermed får vi god statistisk oversikt over fugletrekket gjennom Øyeren, kontinuerlig med en ukes intervall. Grunnen til at vi starter her på østsiden av reservatet

er for å ha sola i ryggen hele veien, forklarer Sæther, før han fortsetter:

– Å observere fugl i en våtmark som Nordre Øyeren, handler om at fuglene trives og samles i den unike overgangen mellom land og vann. Her er det mudder og rikt med grunne områder, som i tillegg er utilgjengelig for både mennesker og rovdyr. En rev eller en katt vasser helst ikke ut i vannet. Så fuglene får fred og mattilgang her, noe som er essensielt når de trekker mellom hekkeområder og overvintringsområder.

Klikktelleren er et viktig verktøy på vannfugltelling da hvert individ skal telles og registreres.

Hva er motivasjonen deres og hvorfor er dette arbeidet viktig for dere?

– Det handler om et engasjement for naturen og området her spesielt. Vi får mye igjen selv, i form av fugleopplevelser, naturopplevelser, det å følge med på sesongene og hvordan fuglelivet endrer seg. Samtidig har ønsket om å bidra til at vernet av Nordre Øyeren naturreservat opprettholdes og styrkes, vært en viktig drivkraft for stasjonens medlemmer gjennom mange år. Dataene vi samler fra fugletelling er også interessante for forvaltningsmyndighetene, sier NØF-lederen.

Med data fra så mange år, hva er det viktigste funnet?

– Vi har sett på hva som avgjør om Øyeren er en god rasteplass for trekkfugler, og den viktigste faktoren er vannstanden. Med lav nok vannstand, får fuglene tilgang til maten i mudderet, enten de spiser insekter eller vannplanter. Høy vannstand gir færre fugler og færre arter. Dette har vi sett i våre data gjennom mange år, både vår og høst – og nå også om sommeren i forbindelse med flommen Hans i 2023, konstaterer Thomas.

Grønnstilk er en vadefugl som ofte trekker til Nordre Øyeren. Vårens lave vannstand gir grønnstilken god mattilgang. Foto: Edna Mosand

Blikk for fugl

Dagens følge rusler fra gården nedover en traktorvei, mot utkikkspunktet på jordet. På veien ned åpner en majestetisk utsikt seg over Nordre Øyeren og Rælingen på vestsiden. Den lave vannstanden denne våren eksponerer enorme mudderbanker, som kan minne om en blanding av sydenstrand og månelandskap.

– Se, en tårnfalk! utbryter Erling Hobøl. Og alle i følget stopper brått. Teleskopene settes raskt ned og 60 meter lenger fram sitter falken, stoisk på en gjerdestolpe. Fuglen rekker kun så vidt innom linsa før den flakser av gårde igjen.

– Der fløy det grankorsnebb forbi også, gitt. Og har du ikke hørt jernspurv og grønnspekk før, så synger de nedi lia her nå, konstaterer Erling, vel framme på dagens post på jordet.

Dere har et trent øre og blikk for fugl?

– Ja, ler Erling. Vi blir nok veldig innstilt på både det visuelle og alle fuglelyder nå vi er ute, siden det er dette vi driver med. Jeg og Thomas har kjent hverandre siden barndommen og vi begge har vokst opp med interessen. Vi har hatt fugl som hobby i nærmere 40 år nå og det har vært mye læring underveis.

– Det kommer godt med å ha både interesse og øye for dette. Hovedprosjektene til Nordre Øyeren fuglestasjon handler først og fremst om nettopp artsobservasjoner, tellinger, registrering av fuglers adferd og overvåkning av fugletrekk. I tillegg har vi en gruppe som ringmerker fugl, hvor dataene kan si mye om veien fuglene tar under trekket. Det er særlig nyttig for å følge småfuglene, som ofte gjemmer seg i busker og kratt og ikke lar seg telle like lett, legger Thomas til.

Erling Hobøl.

Naturreservatets broleggere

Hvordan starta Nordre Øyeren fuglestadon?

– Det starta uformelt, ved at ulike fugleinteresserte mennesker, både fra Romerike, men også fra Oslo og fra universitetsmiljøet, visste at dette var et spennende område. Gjennom kjennskap og vennskap begynte de å kikke på fugl litt mer organisert. Mange hadde kikket før den tid også, men fant hverandre mot slutten av 60 og begynnelsen av 70-tallet. Og så kom jo miljøvern mer på dagsorden i Norge i den tidsperioden, sier Thomas.

Dere spilte en rolle i arbeidet med å verne Nordre Øyeren som naturresevat i 1975?

– Det var flere som mente at området burde vernes, og fuglestadjonen bidro ved å samle inn og systematisere fugleobservasjoner – både fra egne medlemmer og andre. Arbeidet dokumenterte naturverdiene i Øyeren, særlig fuglelivet. I 1975 publiserte vi en rapport med en systematisk gjennomgang av fugle- og naturområder i deltaet, inkludert ringmerkingsdata. Dette ble et viktig grunnlag for vernemyndighetene. Uten disse registreringene ville det nok tatt mye lenger tid å få vernet området. For dette arbeidet mottok fuglestadjonen Verdens naturfond (WWF) sin

naturvernpris samme året, delt ut av daværende kronprins Harald, forteller Thomas.

Fra venstre: Damien Dufour, Erling Hobøl og Thomas Sæther.

Overraskende endringer

Har fuglelivet i Nordre Øyeren endret seg siden dere begynte registreringene?

– Fuglelivet har endret seg mye – i flere retninger. Noen arter har hatt dramatisk nedgang. Hettemåke var det tidligere 8000 til 12 000 av på trekk; nå ser vi kanskje 500. Vipa har gått fra over 1000 individer til kanskje 30 i dag. Begge er kritisk truet, og begge hekket tidligere i området i mye større antall enn i dag.

– Samtidig har vi arter som går kraftig fram, som grågås og hvitkinngås. Grågås var nærmest fraværende før år 2000, nå ser vi tusenvis. Men tallene jeg nevner er kun maksnoteringer – vi vet lite om hvor mange individer som faktisk passerer totalt. Det er antagelig høyere og er fortsatt et kunnskapshull, presiserer Thomas, og legger til:

– Sivspurv, en karakterart i deltaet og i logoen vår, har tapt rundt 70 prosent av hekkebestanden siden 70-tallet. Og sangsvane er et

annet interessant tilfelle, der bestanden øker nasjonalt, mens i Øyeren har antallet «vinterfugler» falt fra 1500 til under halvparten. Sannsynligvis overvintrer de lenger nord eller øst, trolig på grunn av mattilgang og klimaendringer.

– Så ja, det er både bekymringsfulle og positive trender. Det er ikke svart-hvitt, presiserer NØF-lederen.

Etter fem tiår med registreringer har NØF god oversikt over utviklingen i fuglebestandene.

Påvirker klimaendringer fugletrekket?

– Det ser ut til å være en sammenheng mellom vinterens isdekke og kvaliteten på mudderet. Dette påvirker spesielt vadefuglene under trekket på Svelle. Vi skjønner ikke helt mekanismen ennå, men forskning tyder på at is og snø muligens isolerer mudderet, og hindrer barfrost som ellers kan ta livet av virvelløse bunndyr som fuglene lever av, funderer Thomas og legger til:

– De siste årene har vi hatt vintre med vekslende kulde og varme, lite snø og dårlig islegging – i motsetning til 70- og 80-tallet, da isen lå stabilt hele vinteren. Det kan gi dårligere forhold for bunndyr og dermed fuglene på trekk senere på året. Derfor er vi nå interessert i å samarbeide med forskere, spesielt entomologer og folk med

kunnskap om bunndyr, for å se om vi kan få i gang et prosjekt på dette.

Bunndyr i mudderet er livsviktig mat for mange fugler.

Gressender og fuglebomber

Fra utkikkspunktet denne dagen blir det raskt tydelig at gressendene dominerer. Klikktelleren går og det noteres flittig. Før dagen er over blir det talt opp 1368 krikkender og 811 brunnakker. Erling og Thomas kan også fortelle at vadefugler som gluttsnipe og grønnstilk, gitt den lave vannstanden i år, har gode forhold. I tillegg hender det man får seg en skikkelig morsom overraskelse, med sjeldne observasjoner, såkalte «fuglebomber», blant de innvidde. Thomas forteller:

– I år fikk vi besøk av en veldig celeber gjest, en langnebbekkasinsnipe. Det er første gang den er observert i Oslo og Akershus. Denne fuglen hekker i tundraområder i Nord-Amerika og i Nordøst-Sibir! og fortsetter:

– Et annet eksempel er gulkinndand, som dukket opp på Fetsund lenser høsten 2023. Den kalles Baikal teal på engelsk – det sier litt om hvor den hører hjemme: nord og øst i Sibir. Den mest sjeldne fuglen i nyere tid var nok likevel en hekkskvett som dukket opp på

Årnestangen i juni 2020. Hekkskvetten hekker vanligvis rundt Middelhavet, i Midtøsten og i Nord-Afrika. Dette var bare andre gang arten ble sett i Norge – forrige gang var på Krøgenes i Arendal i 1975!

Krikkand. Hannfuglen har det karakteristiske rødbrune og grønne hodet. Krikkanda er Rælingen kommunes offisielle kommunefugl. Foto: Trond Aspelund, Nordre Øyeren fuglestasjon.

For de som vil ha en fin fugleopplevelse i Nordre Øyeren, hva vil dere anbefale?

– Juni er nattsanger-tid, når de siste tropetrekkerne ankommer – som nattergal, myrsanger, busksanger, gresshoppesanger, rørsanger og sivsanger. De skaper en nesten tropisk stemning om natta. En flott tid for dem som liker å være ute og lytte til sangen i sommernatta, tipser Thomas.

Fremtidens fuglevenner

Hvilke planer har Nordre Øyeren fuglestasjon fremover?

– Utover de faste tellingene har vi ikke noen nye prosjekter planlagt akkurat nå. Men vi snakker stadig om ting vi vil gjenta. Et eksempel er tellingene av sivspurv, nevner Thomas.

– Ja, sivspurven har hatt en dramatisk nedgang, og er noe vi ønsker å følge opp med en ny telling. Det er viktig og omfattende arbeid og vi håper å få gjennomført det i løpet av de neste årene. Det vil kreve mange folk, båter, og full gjennomgang av øyene her ute, stemmer Erling i.

– Og så ble vi relativt nylig grunneiere på Årnestangen, da vi i 2020 kjøpte hyttene som er tilholdsstedet vårt. Der har også ringmerkingsgruppa vår startet opp en fugleskole. Dit kommer barneskoleklasser på besøk for en dag og får se og lære om fugl på nært hold. Dette konseptet vil vi jobbe videre med! sier Thomas entusiastisk.

Sivspurv er fuglen i logoen til NØF, her på en av hyttene deres på Årnestangen. Sivspurv trives nært vann, på tuemark med buskvegetasjon og i takrørskoger.

Hvordan kan Nordre Øyeren bevares som en god fugledestinasjon?

– Vi må behandle området med respekt. Følge reglene, holde fartsgrenser, ikke gå inn i ferdselsfrie soner, og gjerne se fugl på avstand. På et mer strukturelt plan kan man engasjere seg gjennom organisasjoner som fuglestasjonen eller Naturvernforbundet, og bidra til å styrke vernet. Og kanskje viktigst på lang sikt er det å gi

barn og unge stolthet over området. Det er det vi prøver på med fugleskolen – vise at de bor rett ved et internasjonalt viktig våtmarksområde. Da kan vi lære dem å ta vare på det. Med respekt, men også med glede, avslutter Thomas.

